

Rozhodnutí o dědictví

Zanechal-li zůstavitel více dědiců, projevuje se stav, jaký vzniká v době od smrti zůstavitele až do pravomocného rozhodnutí soudu o dědictví, také v jejich vzájemných vztazích k majetku patřícímu do dědictví. Musí být vzato v úvahu, že rozhodnutí soudu o dědictví má sice účinky ke dni smrti zůstavitele, že však do právní moci rozhodnutí o dědictví není jisté, jak budou jejich práva a povinnosti k dědictví upravena. Tento vztah dědiců k zůstavitelově majetku má mimo jiné za následek, že až do právní moci usnesením soudu o dědictví jsou dědici považováni za vlastníky celého majetku patřícího do dědictví (všech věcí a majetkových práv zůstavitele) a že z právních úkonů, týkajících se věcí nebo majetkových práv patřících do dědictví, jsou oprávněni a povinni vůči jiným osobám společně a nerozdílně, přičemž jejich dědický podíl vyjadřuje míru, jakou se navzájem podílejí na těchto právech a povinnostech. Ve sporech s jinými osobami, týkajících se věcí nebo majetkových práv patřících do dědictví, se uvedený vztah dědiců k zůstavitelově majetku projevuje tím, že mají postavení tzv. nerozlučných společníků (§ 91 odst. 2 o. s. ř.), neboť jde o taková společná práva a povinnosti, že se rozhodnutí ve sporu musí vztahovat na všechny dědice.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 2537/2003, ze dne 10.2.2004)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně H. M., zastoupené advokátem, proti žalované L. P., zastoupené advokátkou, o určení dědického práva, vedené u Okresního soudu ve Liberci pod sp. zn. 21 C 1103/97, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci ze dne 25. června 2003, č. j. 35 Co 198/2003-92, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci ze dne 25. června 2003, č. j. 35 Co 198/2003-92, a rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 28. ledna 2003, č. j. 21 C 1103/97-74, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Liberci k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Rozsudkem ze dne 28. 1. 2003, č. j. 21 C 1103/97-74, Okresní soud v Liberci „určil, že závěť sepsaná dne 8. 11. 1996 zůstavitelem K. M., zemřelým dne 14. 12. 1996, ve které ustanovil dědičkou svých nemovitostí v H. S. žalovanou, je neplatná“ (výrok I.); uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení částku 7.950,- Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok II.) a rozhodl, že žalovaná je povinna nahradit České republice na účet Okresního soudu v Liberci částku 3.875,- Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok III.). Vycházel ze závěru, že „zemřelý K. M. dne 8. 11. 1996 sepsal závěť v duševní poruše, která ho k tomuto úkonu činila neschopnou“.

K odvolání žalované Krajský soud v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 25. 6. 2003, č. j. 35 Co 198/2003-92, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že určil, že „H. M., nar. 16. 1. 1959, je dědičkou po K. M., zemřelém dne 14. 12. 1996“ (výrok I.); uložil žalované povinnost „nahradit České republice u Okresního soudu v Liberci náklady řízení státem zálohované“ ve výši 3.785,- Kč a nahradit žalobkyni náklady řízení „u okresního soudu“ ve výši 7.950,- Kč „u JUDr. I. M.“, „obojí do tří dnů od právní moci rozsudku“ (výrok II.); uložil žalované povinnost nahradit žalobkyni náklady odvolacího řízení ve výši 3.100,- Kč „u JUDr. I. M.“ do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok III.). Vycházel, shodně se soudem prvního stupně, ze závěru, že „je nutno na závěť pohlížet jako na neplatnou, neboť byla učiněna osobou jednající v duševní poruše, která jí činila k takovému úkonu neschopnou“. Současně uvedl, že „napadený rozsudek byl z hlediska obsahu potvrzen, avšak ve změněném znění z důvodu změny žalobního petitu v odvolacím řízení“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Přípustnost dovolání dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a, „pokud by se dle názoru odvolacího soudu nejednalo o změnu rozhodnutí soudu I. stupně ve věci samé“, pak přípustnost dovolání dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Namítá, že „řízení před soudy obou stupňů trpí závažnou procesní vadou týkající se okruhu účastníků“, neboť žalobkyně „neoznačila za

účastníky sporného řízení všechny, kteří jimi musí být“, když žaloba nesměruje i proti „dětem zemřelého K. M., tj. synovi L., nar. v r. 1980, a synovi J., nar. v r. 1985“. Dále namítá, že „oba soudy k rozhodnutí dospěly na základě dvou znaleckých posudků, zbytek provedených důkazů zcela pominuly a z odůvodnění nelze zjistit, jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídily“. Navrhla, aby Nejvyšší soud ČR rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení soudu prvního stupně.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [§ 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.], jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř.], a jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.]. Dovolání však přípustné není ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20.000,- Kč a v obchodních věcech 50.000,- Kč; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží [§ 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř.] a ve věcech upravených zákonem o rodině, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, o určení (popření) rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení [§ 237 odst. 2 písm. b) o. s. ř.].

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. je založena na rozdílnosti (nesouhlasnosti) rozhodnutí odvolacího soudu s rozhodnutím soudu prvního stupně. O nesouhlasná rozhodnutí jde tehdy, jestliže okolnosti významné pro rozhodnutí věci byly posouzeny oběma soudy rozdílně, takže práva a povinnosti stanovené účastníkům rozhodnutími jsou podle závěrů těchto rozhodnutí odlišná. Odlišností nelze ovšem rozumět rozdílné právní posouzení, pokud nemělo vliv na obsah práv a povinností účastníků, ale jen takový závěr, který rozdílně konstatuje nebo deklaruje práva a povinnosti v právních vztazích účastníků. Okolnost, zda odvolací soud rozhodl podle ustanovení § 219 o. s. ř. nebo zda postupoval podle ustanovení § 220 o. s. ř., popřípadě jak formuloval výrok svého rozhodnutí, není sama o sobě významná; pro posouzení přípustnosti dovolání z hlediska ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. je podstatné porovnání obsahu obou rozhodnutí.

V projednávané věci soudy obou stupňů práva a povinnosti účastníků, o něž v řízení šlo, posoudily zcela shodně (oba dospěly k závěru, že závěť K. M., zemřelého dne 14. 12. 1996, ze dne 8. 11. 1996 je neplatná, neboť jmenovaný při jejím poručení jednal v duševní poruše, která jej činila k takovému úkonu neschopným). Odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně jen tak, že určil, že žalobkyně je dědičkou po K. M., zemřelém dne 14. 12. 1996 (dále též jen „zůstavitel“). Ve srovnání s rozsudkem soudu prvního stupně tedy odvolací soud v napadeném rozsudku nevymezil práva a povinnosti účastníků řízení odlišně. Z hlediska ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. proto dovolání v posuzované věci není přípustné.

Protože dovolání není v této věci přípustné ani podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. (ve věci nebylo soudem prvního stupně vydáno meritorní rozhodnutí, které by odvolací soud zrušil), může být přípustnost dovolání v dané věci založena jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přitom není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam; přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam skutečně má.

Podle ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Podle ustanovení § 175b věty první o. s. ř. účastníky řízení jsou ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a není-li takových osob, stát.

Účastníky řízení o dědictví jsou navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje (§ 94 odst. 2 o. s. ř.). Zákon účastníky řízení o dědictví označuje v ustanovení § 175b o. s. ř.. Účastenství v dědickém řízení v tomto případě odráží hmotné dědické právo a směřuje k tomu, aby byla zjištěna osoba, která skutečně vstoupí do práv a povinností

zůstavitele, popřípadě aby bylo zjištěno, že zůstavitel nemá dědice, který by nabytí dědictví, a že proto dědictví musí ve smyslu § 462 obč. zák. připadnout státu.

Podle ustanovení § 175k odst. 1 o. s. ř., jestliže někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdí, že je dědicem a popírá právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, vyšetří soud podmínky dědického práva obou a jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem. Podle ustanovení § 175k odst. 2 věty první o. s. ř., závisí-li však rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, odkáže soud usnesením po marném pokusu o smír toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou.

Z ustanovení § 175k odst. 1 o. s. ř. vyplývá, že soud po vyšetření podmínek dědického práva jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem. Usnesením vydaným podle tohoto ustanovení může být rozhodnuto - jak vyplývá z jeho znění - pouze o tom, s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) bude nadále jednáno jako s osobou, o níž lze mít důvodně za to, že je dědicem, a, je-li to potřebné, jaký je dědický titul této osoby (při pozitivním vymezení), popřípadě s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) nadále nebude jednáno, neboť lze mít důvodně za to, že není dědicem (při negativním vymezení). Tímto usnesením se totiž řeší (vyšetřují) podmínky dědického práva pro účely průběhu řízení a má význam jen pro vymezení účastníků řízení o dědictví; na jeho základě soud v dědickém řízení považuje za účastníka řízení ve smyslu ustanovení § 175b, věty první o. s. ř. tu osobu, o níž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ní bude dále jednáno, popřípadě přestane považovat za účastníka řízení toho, o němž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ním nadále nebude jednáno.

Vydání usnesení podle ustanovení § 175k odst. 1 o. s. ř. je na místě tehdy, jsou-li skutková tvrzení účastníků o rozhodných okolnostech shodná a závisí-li rozhodnutí o dědickém právu pouze na právním posouzení věci. Není-li tomu tak, má soud (soudní komisař) vzhledem k tomu, že v „nesporném“ dědickém řízení nemá z procesního hlediska možnost objasňovat sporné skutečnosti, postupovat způsobem stanoveným v ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř.. Toto ustanovení soudu (soudnímu komisaři) ukládá, aby se pokusil uvedený spor o dědické právo vyřešit dohodou, tj. aby vyvinul úsilí směřující k tomu, že se rozhodné skutečnosti mezi účastníky uplatňujícími rozporná dědická práva „stanou nespornými“. Nepodaří-li se soudu (soudnímu komisaři) uvedený spor vyřešit dohodou a skutečnosti rozhodné pro posouzení dědického práva zůstanou i po pokusu o odstranění sporu mezi účastníky sporné, vydá soud usnesení, kterým odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou.

Vzhledem k tomu, že mezi účastníky řízení o dědictví po zůstaviteli je spor o to, zda zůstavitel jednal dne 8. 11. 1996 při poručení sporné závěti v duševní poruše, která jej činila k takovému úkonu neschopným, tedy spor o skutkové okolnosti rozhodné pro posouzení dědického práva, bylo na místě, když soud v řízení o dědictví po zůstaviteli - jak ze spisu vyplývá - postupoval způsobem stanoveným v ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř.

Dědictví se nabývá smrtí zůstavitele (srov. § 460 obč. zák.). K nabytí dědictví zůstavitelovým dědicem však nedochází jen na základě smrti zůstavitele. Právní úprava dědického práva vychází z principu ingerence státu při nabývání dědictví; předpokládá mimo jiné, že dědictví po každém zůstaviteli musí být soudem projednáno a rozhodnuto, že řízení o dědictví se zahajuje i bez návrhu a že v řízení o dědictví musí být projednán také majetek, který při původním projednání a rozhodnutí dědictví nebyl znám (nebyl zjištěn). Podle rozhodnutí soudu o dědictví (§ 175q o. s. ř.) se dědictví nabývá s účinností ke dni smrti zůstavitele. V době od smrti zůstavitele až do rozhodnutí o dědictví pravomocným usnesením soudu tu nemůže být jistota, s jakým výsledkem řízení o dědictví skončí (zejména, kdo se stane zůstavitelovým dědicem a jak bude vypořádáno dědictví mezi více zůstavitelovými dědici).

Zanechal-li zůstavitel více dědiců, projevuje se stav, jaký tu vzniká v době od smrti zůstavitele až do pravomocného rozhodnutí soudu o dědictví, také v jejich vzájemných vztazích k majetku patřícímu do dědictví. Musí být vzato v úvahu, že rozhodnutí soudu o dědictví má sice účinky ke dni smrti zůstavitele, že však do právní moci rozhodnutí o dědictví není jisté, jak budou jejich práva a povinnosti k dědictví upravena. Uvedený "zvláštní" vztah dědiců k zůstavitelově majetku má mimo jiné za následek, že až do právní moci usnesením soudu o dědictví jsou dědici považováni za vlastníky celého majetku patřícího do dědictví (všech věcí a majetkových práv zůstavitele) a že z právních úkonů, týkajících se věcí nebo majetkových práv patřících do dědictví, jsou oprávněni a povinni vůči jiným osobám společně a nerozdílně, přičemž jejich dědický podíl vyjadřuje míru, jakou se navzájem podílejí na těchto právech a povinnostech. Ve sporech s jinými osobami, týkajících se věcí nebo majetkových práv patřících do dědictví, se uvedený vztah dědiců k zůstavitelově majetku projevuje tím, že mají postavení tzv. nerozlučných společníků (§ 91 odst. 2 o. s. ř.), neboť jde o taková společná práva a povinnosti, že se rozhodnutí ve sporu musí vztahovat na všechny dědice (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 11. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1820/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura, ročník 2000, pod číslem 67).

Postavení žalobce v řízení před soudem je určeno obsahem rozhodnutí soudu, vydaného podle ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř. Ostatní účastníci řízení o dědictví budou vystupovat v řízení před soudem jako žalovaní, a to i když v řízení o dědictví se někteří z nich ke sporné otázce nestavěli odmítavě nebo vystupovali pasivně. Okruh žalovaných soud ve sporném řízení zjišťuje nezávisle na údajích uvedených v rozhodnutí vydaném podle ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř. v řízení o dědictví. Žalovaným ve sporném řízení nic nebrání v tom, aby zaujali stanovisko shodné

s žalobcem. Soud však nemůže z takového vyjádření žalovaného dovodit, že dědické právo přestalo být sporné, a řízení zastavit, pokud nemá podklady pro postup podle ustanovení § 96 odst. 1 až 3 o. s. ř., tj. k vyřízení výslovného zpětvzetí návrhu.

Urcí-li žalobce okruh účastníků sporného řízení v návrhu na jeho zahájení (§ 90 o. s. ř.) odchylně od okruhu účastníků řízení o dědictví a jako žalované označí jen některého (některé) z nich, nemůže být žalobě vyhověno pro nedostatek věcné legitimace vyplývající z hmotného práva, neboť se řízení neúčastní všichni nerozluční společníci (§ 91 odst. 2 o. s. ř.) [srov. zprávu projednanou a schválenou občanskoprávním kolegiem bývalého Nejvyššího soudu ČSR dne 18. 6. 1982, Cpj 165/81, uveřejněnou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1982, pod číslem 49].

V posuzovaném případě bylo z hlediska skutkového stavu zjištěno, že zůstavitel pořídil dne 8. 11. 1996 závět, kterou odkázal „pozemek č. 27 s budovou č. p. 10 v katastru obce H. S., zapsané v listu vlastníků č. 34 – KÚ S.“ žalované. Současně bylo zjištěno, že dědici zůstavitele ze zákona jsou žalobkyně, tj. manželka zůstavitele, a děti zůstavitele L. M., a J. M.

Z těchto zjištění vyplývá, že účastníky sporného řízení o žalobě na určení dědického práva měli být, vedle žalobkyně a žalované, také děti zůstavitele L. M. a J. M. Vzhledem k tomu, že L. M. a J. M. nebyli žalobkyní označeni za účastníky řízení a soud prvního stupně i odvolací soud z této skutečnosti nevyvodily příslušné závěry (zamítnutí žaloby pro nedostatek věcné legitimace) je na místě závěr, že rozhodnutí odvolacího soudu řešilo právní otázku, která měla pro rozhodnutí dané věci určující význam, v rozporu s hmotným právem.

Protože žalovaná popsanou nesprávnost rozhodnutí odvolacího soudu namítá v dovolání, je její dovolání přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a současně důvodné, neboť je naplněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvod, pro který byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky i toto rozhodnutí a věc vrátil Okresnímu soudu v Liberci k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá o. s. ř.).

V dalším řízení soudy nepřehlédnou okolnost, že spor o platnost závěti zůstavitele ze dne 8. 11. 1996 je v první řadě sporem o dědické právo žalované, u níž je právě tato závět titulem k dědění, a až v druhé řadě sporem o rozsah dědického práva žalobkyně, u níž je dědický titul (tj. zákon) nesporný.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Bolestné](#)
- [Blankosměnka](#)
- [Nájem](#)
- [Ochrana osobnosti \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Svéprávnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)

- [Promlčení a dobré mravy](#)
- [Práva dětí](#)
- [Náklady řízení](#)